

Asia: VN/26656/2022

Lausuntopyyntö: Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta ja laiksi rikoslain 46 luvun muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

TEKNOLOGIATEOLLISUUS RY:n, PUOLUSTUS- JA ILMAILUTEOLLISUUS PIA RY:N SEKÄ KYBERALA RY: LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ LAIKSI KAKSIKÄYTTÖTUOTTEIDEN VIENTIVALVONNASTA JA LAIKSI RIKOSLAIN 46 LUVUN MUUTTAMISESTA

Teknologiateollisuus ry, Puolustus- ja Ilmailuteollisuus PIA ry ja Kyberala ry kiittävät mahdollisuudesta lausua otsikon asiaan. Lausuntomme on Teknologiateollisuus ry:n, Puolustus- ja ilmailuteollisuus PIA ry:n sekä Kyberala ry:n yhteinen. Toteamme lausuntonamme seuraavaa.

1 Yleistä

Tunnistamme lakiuudistuksen tarpeellisuuden. Uuden vientivalvonta-asetuksen takia on tarpeen päivittää kansallista säätelyä, jotta voidaan varmistaa sen yhteensopivuus EU-säätelyn kanssa. Vaikka lakiuudistuksessa ei tuoda suurta määrää uusia elementtejä säätelyyn, on selkeintä uudistaa laki kokonaisuudessaan.

Huomiomme keskittyvät ns. catch-all säätelyyn, kansalliseen valvontaluetteloon sekä salassa pidettävien tietojen luovuttamiseen ulkomaan viranomaiselle ja kansainväliselle toimielimelle.

2 Kansalliset lupavaatimukset ja kauttakulun kieltö 6 §

Pykälän 4 momenttiin ehdotetaan uutta säännöstä, jonka mukaan ulkoministeriö voi määrätä unionin valvontaluetteloon sisällyttämättömän kaksikäyttötutteen viennin luvanvaraiseksi, jos tuote on tai on mahdollisesti tarkoitettu kokonaan tai osittain käyttöön, joka merkittävästi vaarantaa Suomen kansallista turvallisuutta.

Huomautamme, että tämän ehdotetun kansallisen toimivallan käytön ja säädöksen tulee olla selkeä yrityksille ja niiden on tiedettävä velvollisuutensa ja vastuunsa tarkasti. Erytyisesti pykälän 4 momentin säännöksen kohta merkittävästä riskistä Suomen kansallisen turvallisuuden vaarantumiselle voi olla yrityksille haastava tulkittava. Näin ollen säännöskohtaisissa perusteluissa tulisi käsitellä myös se, mitä merkittä vaarantuminen tarkoittaa. Säädöksen on oltava selkeä

Lisäksi harkinnasta seuraavien päätösten tulisi olla ennakoitavia sekä linjassa muiden ETA-maiden kanssa.

Kannustamme ulkoministeriötä lisäämään yhteistyötään kaksikäyttötutteen viejien kanssa ja avoimesti kertomaan näille mm. ajankohtaiseen turvallisuustilanteeseen liittyvistä, kansallisen turvallisuuden kysymyksistä, jotka vaikuttavat viranomaisen tapauskohtaiseen harkintaan. Tämä voisi helpottaa myös ns. catch-all-säännösten tulkintaa yrityksissä.

Toinen kokonaisuus, johon kaipaamme tässä kohdassa selkeyttä, on määritelmät kansallisesta sekä yleisestä turvallisuudesta. Vientivalvonta-asetuksen 9 artiklassa määritelty yleinen turvallisuus ei ole yhtenevä Suomen kansallisen turvallisuuden määritelmällisen ydinsisällön kanssa. Perustuslain viimeisimmän muutoksen yhteydessä (HE 198/2017 vp) päädyttiin siihen, että Suomessa kansallisella turvallisuudella viitataan ihmisten kollektiiviseen turvallisuuteen välittömästi tai välillisesti väkivaltaista ulkoista uhkaa vastaan, jolloin suojattavia intressejä ovat kansanvaltainen valtio- ja yhteiskuntajärjestys, yhteiskunnan perustoiminnot, suuren ihmismäärän henki tai terveys taikka kansainvälinen rauha ja turvallisuus. Yleinen turvallisuus sen sijaan voidaan ymmärtää kattavan mm. ammattimaisen ja järjestäytyneen rikollisuuden kaltaisen toiminnan sekä onnettomuuksien torjunnan, joista kumpikaan ei sisällä kollektiivista suojan tarvetta väkivaltaista ulkoista uhkaa vastaan.

Lakiesityksessä viitataan Vientivalvonta-asetuksen 9 artiklaan (yleinen turvallisuus), mutta tarkoitetaan kansallista turvallisuutta. Ehdotuksen säännöskohtaisissa perusteluissa tulisi siten selkeyttää ko. käsitteiden määritelmien. Tämä on tärkeää sekä oikeusvarmuuden, että harkintavallan käyttöön sisältyvien rajoitteiden määrittämiseksi.

3 Kansallinen valvontaluettelo 7 §

Lakiin ehdotetaan lisättävän kansallinen vientivalvontaluettelo. Tällä halutaan osaltaan varmistaa vientivalvonnan tavoitteiden tehokas toteutuminen. Kuitenkin yhteisiä EU-tason luetteloita pidetään tehokkaan vientivalvontajärjestelmän olennaisena osana. Teollisuudelle yhteinen luettelo näyttäytyy osaltaan harmonisointipyrkimyksenä sekä pyrkimyksenä tasapuoliseen toimintaympäristöön jäsenmaasta riippumatta. Kansallinen valvontaluettelo on siten lähtökohtaisesti haasteellinen.

Ymmärrämme syyt kansallisen valvontaluettelon käyttöönotolle. Yhteisen luettelon taustalla olevat kansainväliset järjestelyt eivät kykene tässä kansainvälisessä tilanteessa toimimaan. Huolemme on kuitenkin yritysten tasapuolisen kohtelun järkkäminen. Kansallisten valvontalistojen perusteella tehtyjen päätösten koordinoiminen voi osoittautua erittäin hankalaksi. Suomi ei saa asettaa omaa teollisuutta kilpailijamaita huonompaan asemaan vientilupapolitiikassaan.

Ehdotuksessa jää myös osittain epäselväksi, miten EU:n suositusta kriittisen teknologioiden vaikutuksesta Unionin taloudelliseen turvallisuuteen on huomioitu kansallisen valvontaluettelon koostamisessa tai siihen liittyvässä harkintakehikossa.

Esitämme, että kansalliselle valvontaluettelolle asetettaisiin määräaikaistarkasteluvaikeus. Tällainen tarkastelu tulisi tehdä kahden vuoden välein. Tarkastelun avulla ainakin nopeasti kehittyvät digitaaliset teknologiat kuten puolijohteiden ml. FPGA-piirit, kvanttiteknologian, verkkovalvontatuotteiden ja -ratkaisujen ja tekoälyteknologioiden (sekä mahdollisesti myös bioteknologian) alaan kuuluvien tuotteiden ajantasainen lisääminen sekä poistaminen tulisi varmistettua.

Esitämme myös, että kaksikäyttötuotteen kansallisen valvontaluetteloon lisäämiseen tai poistamiseen liittyviä menettelyitä kehitetään. On tärkeää varmistaa, että elinkeinoelämän toimijoilla olisi tosiasiallisesti mahdollisuus vaikuttaa kansallisen valvontaluettelon valmisteluun. Esimerkiksi lausunnotmenettely kansallisen listan tarkasteluvaiheessa voisi tulla kyseeseen. Se myös vähentäisi tarvetta lupa- ja muutoksenhakumenettelyyn turvautumiseen. Emme näe, että oikea foorumi olisi ehdotettu Vientivalvontaneuvottelukunta, sillä kyse on erittäin teknisluontoisista asioista.

Lisäksi huolenamme on Euroopan markkinan pirstaloitunut sääntely kansallisten valvontalistojen myötä. Jäsenmaiden päätösten tulisi olla samansuuntaisia myös käytännön syiden takia. Yrityksille voi koitua kohtuutonta hallinnollista taakkaa tilanteessa, jossa eri jäsenmaiden kansalliset

valvontaluettelot poikkeavat toisistaan. Siten on tärkeää, että Suomi pyrkii mahdollisimman harmonisoituihin kansallisiin valvontaluetteloihin EU:ssa. Jäsenvaltioiden kansallisten valvontaluetteloiden saatavuus esim. yhteisestä lähteestä tulisi olla yhteistyön kehittämisen kohteena.

4 Salassa pidettävien tietojen luovuttaminen ulkomaan viranomaiselle ja kansainväliselle toimielimelle 15 § ja 14 §

Säännöskohtaisissa perusteluissa tuodaan hyvin esille 15 §:n tarpeellisuus. Huomautamme kuitenkin, että Julkisuuslain 30 §:n mukaisen toiminnan tulisi olla perussääntö ja 15 §:n mukainen tietojen luovuttaminen poikkeus.

14 § 1 momentin kohdissa 1–5 luetellaan ne tiedot, joita viranomaiset voivat jakaa keskenään tai joita voidaan jakaa ulkomaan viranomaiselle tai kansainväliselle toimielimelle. 15 §:ssä todetaan, että tieto voidaan luovuttaa, jos tietojen luovuttaminen ei ole vastoin kansallista etua. Olemme huolissamme yrityssalaisuuksien vuotamisesta. Ehdotamme siten, että 15 §:n perusteluihin lisättäisiin kaupalliset edut ja yrityssalaisuudet osaksi kansallista etua, sillä kyse on yksityisestä ja julkisesta taloudellisesta edusta. Tällaisia tietoja ei siten tulisi voida luovuttaa kansalliseen etuun perustuen.

Tekninen korjaus säännöskohtaisten perusteluiden 15 §:n viimeisen kappaleen loppuun. Siinä viitataan 13 §:n 1 momentin kohtiin 1-5. Oikea viittaus on pykälään 14.

Pääsihteeri, PIA ry

Tuija Karanko

Toimitusjohtaja, Kyberala ry Peter Sund

Johtaja, Teknologiateollisuus ry

Matti Mannonen

Karanko Tuija

Puolustus- ja Ilmailuteollisuus PIA ry - yhteislausunto: Teknologiateollisuus ry, Puolustus- ja Ilmailuteollisuus PIA ry ja Kyberala ry